

Henrietta Lovell

AVENTURA CEAIULUI

traducere din limba engleză de
ALINA CÂRÂC

CUPRINS

Prefață.....	9
1. Estuarul Solway, Scoția de Sud-Vest	13
2. Fuding, Fujian, China	18
3. Hotelul Claridge's, Londra.....	32
4. Guiju, China.....	40
5. O diversiune: cum ceaiul English Breakfast a devenit noul ceai negru.....	44
6. Londra, Anglia: de la Camden la Whitehall	54
7. Domeniul Satemwa, Malawi.....	61
8. West Hollywood, California, SUA	71
9. Munții Cederberg, Africa de Sud	83
10. Kyoto, Japonia	90
11. Hile, Nepalul de Est	96
12. Taitung, Taiwan	111
13. La sud de Roma, Italia.....	118
14. O diversiune: povestea ceaiului de după-amiază....	130
15. Tokyo, Japonia.....	150
16. Tarrytown, statul New York, SUA.....	155
17. San Francisco și Comitatul Sonoma, California, SUA	160
18. Meghalaya, India	166

19. Wuyi Shan, China	171
20. Paris, Franța	177
21. Sikkim, India.....	181
22. Nordskot, Norvegia arctică	187
23. Hangzhou, provincia Zhejiang, China	192
24. New Orleans, Louisiana, SUA	201
25. Shizuoka, Japonia	211
26. Ambadandegama, platoul Uva, Sri Lanka.....	215
27. Michoacán, Mexic	220
28. Cornwall, Anglia.....	225
29. Tarragona, Spania	228
30. Glastonbury, Somerset, Anglia.....	232
31. Dormitorul propriu	235
32. Fujian, China.....	238
33. Eskdalemuir, sud-vestul Scoției	242
34. Revoluția	245
Post-scriptum deasupra Mării Nordului.....	248
Cum să faci o ceașcă de ceai bun	252
Ceaiuri despre care am vorbit.....	268
Mulțumiri.....	271

WITH LOVE,
BAROQUE

coridoarele cenusii și lipsite de ferestre, pline de hârțoage, și am ales o viață exuberantă, pe drumuri șerpuite de munte, în grădini de un verde ca smaraldul, cu cerul sinilu deasupra. Prudența ar fi cerut să cumpăr ceai de la un broker, să-l vâr în pliculete, să le împachetez frumos și să mă concentrez pe PR și pe marketing. Dar care ar mai fi fost aventura? Îmi căzuse cu tronc o frunzuliță încântătoare, nu o punguliță obosită. Încercarea de a găsi cele mai bune ferme, de a lucra pe modelul comerțului direct m-a aruncat față în față cu încâlceala shippingului global, fără a avea sprijinul unei echipe specializate în achiziții sau al unui departament de transport – de fapt, fără să am pe nimeni alături, la început. Trebuiau să fie create noi rute către piață, de la furnizor la client. În 2004, puține persoane din Marea Britanie erau familiarizate cu ceaiul, ca frunză. Aventurile mele nu s-au bazat, cu siguranță, pe un bun-simț rigid.

1

ESTUARUL SOLWAY, SCOTIA DE SUD-VEST

Visurile mele legate de ceai s-au „infuzat” în liniște un timp. Au prins contur în salonul unei formidabile doamne în vîrstă, Diana, într-o casă din granit gri, aproape de coasta de sud-vest a Scoției. Aveam, cred, cinci sau șase ani când m-am dovedit în stare să țin în mâini o ceașcă și o farfurie. Cu deosebită ceremonie, ceaiul era turnat în cănițe fine din porțelan, pe fundalul povestirilor Dianei despre India. Am fost surprinsă și îngrozită (dar extrem de încântată) să mi se ofere ceva atât de prețios. Aș fi putut, în fond, să mușc din buza transparentă a delicatului recipient și s-o zdrobesc cu dinții mei micuți. Ceaiul era un Darjeeling – numele unui loc tare îndepărtat – și îl gustam, cu sorbituri delicate, acolo, în Scoția, din ceașca lucitoare, cu arabescuri chihlimbarii. Un abur parfumat se ridică din frunzele culese de la poalele unor munți încinși, unde maimuțe se legănu pe cozi, în timp ce eu, din locul meu, priveam dealurile zgribulite, cu ierburi uscate și cu oi.

Ne-am petrecut toate vacanțele la Dumfriesshire, unde aveam rude care le făceau oricând loc unor copii veniți de pe asfaltul Londrei, ca să zburde liberi. Satul în care trăiau

bunicii mei se numește Beeswing și, comparat cu străzile prăfuite, cu case înșirate una după alta, din sudul Londrei, părea un loc de basm. Ne buluceam afară din mașina în care aerul devenise albastru lăptos, din cauza fumului de țigară acumulat în opt ore de mers, ca să dăm de o fermă cu vițeluși cu limbi aspre și cute catifelate după urechi, de păduri gemând de tot soiul de ferigi. Vizitam restul familiei pe rând, la ceai. Noi, copiii, eram trimiși să ne jucăm în zăpadă ori să căutăm agrișe, zmeură sau căpșuni sălbaticice și să ne facem tabără în ferigile cât noi de înalte. Adulții beau ceai până când se făcea o oră respectabilă, ca să treacă la whisky.

La Diana acasă lucrurile stăteau altfel. Ni se dădeau cele mai bune haine și ni se frecau unghiile cu o perie. În alte case ale celor din familia noastră ni se servea suc de portocale, de exemplu. Ceaiul era rezervat celor mari. La ora ceaiului, la Diana, în schimb, nu se servea decât ceai. Așa că ni se oferea o felie de chec, iar de băut primeam o ceașcă de ceai. Au și acum clinchetul cănușei în farfurioară. Muream de groază să nu vărs vreun strop pe covorul albastru pal din salon sau pe canapeaua galben-canar. Diana mă fascina. Avea o voce impunătoare, imitată perfect de papagalul african, atârnat la geamul din sufragerie, ca să supravegheze mai bine aleea cu piatră neșlefuită de la intrare.

Ceaiul se aducea în salon pe un cărucior din argint. Ceștile și farfurioarele fine aveau modele florale pictate de mână. Știam că la bucătărie exista un alt serviciu. Acela îmi plăcea mie, de fapt: avea dragoni verzi, care se alergau în jurul ceștii. Din păcate, era folosit doar la micul dejun. Și ar fi fost ridicol să ceri să se folosească vasele de mic dejun la ceaiul de după-amiază.

Diana nu servea decât Darjeeling. Era fiica unui raj și crescuse în India, petrecându-și lunile fierbinți de vară în zona răcoroasă de dealuri a regiunii cu ceai. Bea ceaiul

fără lapte și eu am copiat-o. Lichidul era auriu, amar, pentru adulți, din țări străine... și mă dădeam în vînt după el. Îl adoram aşa cum adoram whisky-ul. Ambele reprezentau plăceri exotice, rezervate adulților. De la orice copil din familie se aștepta să servească lumea cu băuturi din momentul când era în stare să nu mai verse nimic pe jos. N-aș fi visat nicicând însă să beau un pahar întreg. Luam doar aşa, o sorbitură, ca răsplătită pentru efortul depus.

Ca fetiță, mi se părea extraordinar că mi se permitea să am propria ceașcă de ceai. O beam cu grija, șezând în tăcere, gata să fiu izgonită în grădină, ca să culeg fructe, sau iarna, dinaintea șemineului, să mă uit la cărti cu poze din India.

Era un gen desăvârșit de tortură, acela de a ține în echilibru, în poală, o ceașcă pe o farfurioară, plus o farfurie cu chec, îmbrăcată, cum eram, cu rochia de sărbătoare, care mă mâncă de la atâtea broderii. Checul era bun și îl infulecam cât ai zice pește, ca să scap de el și să mă concentrez pe ceaiul pe care îl sorbeam puțin câte puțin. Avea gust de tigri și de elefanți, de bărbăti împodobiți cu pietre prețioase strălucitoare și cu turbane din mătase, de munți verzi și de întâmplări nemaipomenite.

Abia spre treizeci de ani m-am îndrăgostit, până la a mi se înmuia genunchii, de un alt ceai. A fost un *oolong* al cărui gust încă îl am în gură, un *oolong* băut într-o joncă, în portul Hong Kong, unde mă aflam într-o deplasare de serviciu. Orașul se înălța înaintea mea în noapte, într-un joc de artificii nemîșcate, de neon, iar apa neagră pe care pluteam reflecta toate aceste lumini, liniștită și tăcută. *Oolong*-ul era Tie Guan Yin, zeița de fier a milei. M-a purtat prin numeroase situații din acea seară, când m-a dat gata întâia oară cu frumusețea lui. M-a împins, fără putință de scăpare, spre o căutare de o viață.

Între ceaiul Dianei și cel din joncă au intervenit alte căni pline, de care nu-mi amintesc însă. Credeam că toate

genurile de ceai sunt tot o apă. Uitasem de Diana, moartă de mult, și de papagalul cenușiu de la fereastră și de Darjeeling. După o singură sorbitură de *oolong* mi-a revenit însă totul în memorie. Mi-aduc aminte de acel moment cu atâtă claritate pentru că, în ciuda luminilor portului și a blocurilor-turn strălucitoare, m-am simțit altundeva – instalată pe marginea canapelei galben-canar. Am regretat profund toți anii în care m-am lipsit de o astfel de placere.

Cunoașteți sentimentul de a regăsi o carte preferată, pierdută de mult, sau un film remarcabil, pe care l-ați văzut cu zeci de ani înainte, sau placerea de a auzi din nou o melodie favorită. Nu uitasem doar cântecul. Uitasem și că existase trupa.

De atunci ceaiul mi-a devenit coloana sonoră și firul narativ al vieții. Când nu beau ceai, visez ceai. E lângă mine, cel mai fidel companion. Nu pot să concep vreo dimineață, ca să nu mai vorbim de o zi, fără el. Să mi se ia ceaiul ar fi o tortură cumplită, pe care n-aș putea să-o suport. Simt chestia asta obsesivă doar de când am descoperit marfa de calitate. Ca atunci când îți dai seama că o cafea înseamnă mult mai mult decât niște granule dizolvate instantaneu. Ca atunci când guști un cotlet, iar până în momentul respectiv ai fost obișnuit cu hamburgeri produși industrial. Ca un calup din faimoasa brânză engleză Lincolnshire Poacher, un cubuleț de Brie sau o fărâmă de Parmezan, după o viață întreagă de înfulecat brânză procesată, învelită, felie de felie, în plastic. Pur și simplu, nu poți să compari o cană de ceai industrial, din pliculeț, cu una obținută din frunze culese, sortate și amestecate manual.

S-a întâmplat pe o joncă, în Hong Kong. În anii ce au urmat am început să cercetez și să explorez. Am călătorit în zonele mari producătoare de ceai din lume, dar și în unele zone mici și uitate. Am vânat noi regiuni de ceai.

Am vorbit cu fermieri și cu directori de fabrici, cu experți, supraveghetori și culegători, cu șefi de ceainări și cu chelnerițe, în fine, cam cu oricine am considerat că duce o viață în care ceaiul e implicat. Așa cum viața mea înseamnă acum ceai. Mi-a luat timp să ajung aici. Am șovăit. S-ar spune că am bătut apa-n piuă. Că am bătut apa în piuă la greu.

Zăpada se transformă în ploaie în parcul Wandsworth, când l-am îngropat pe tata într-un coșciug făcut din carton, pe care l-am vopsit personal, aşa cum mă rugase, ca să arate ca țigările pe care le fumase toată viața. Avea o nuanță roșu-închis, l-am smălțuit cu grijă și i-am adăugat chenare aurii. Cum stăteam pe marginea gropii, m-am hotărât să nu mai bat apa-n piuă. Ci să mă arunc cu capul înainte în lumea ceaiului.

2

FUDING, FUJIAN, CHINA

Orice ceai se trage din tufa de *Camellia sinensis*, pe al cărei trunchi subțirel, dacă îl lași în voia lui și nu-l culegi, se dezvoltă un ditamai frunzișul. Unde anume crește, cum ai grija de el, cum îl recoltezi și, cel mai important, cum selectezi frunzele, toate astea determină tipul de ceai. Din aceeași frunză poți să faci ceai alb, verde, *oolong* sau *pu'er* (*pu-erh*). Acesta din urmă este fermentat. Ceaiul negru se oxidează total ca să genereze o aromă bogată, taninică. Ceaiul verde se procesează puțin, dând la iveală mai multe arome subtile, vegetale. *Oolong*-ul se situează, cu grație, între cele două. Iar ceaiul alb... Ceaiul alb reprezintă începutul, frunza neatinsă, uscată doar cât să rețină cele mai dulci note de prospețime, de puritate vegetală.

Ceaiul alb reprezintă baza spectrului, debutul aventurilor mele „ceifere”, felul în care încep fiecare zi, sorbindu-l de sub plapumă. Sigur, ceaiul în pat s-ar putea referi la orice fel de ceai băut în așternuturi. Sau la genul de ceai pe care îl deguști într-o după-amiază friguroasă de iarnă, duminica, lungită cu o carte. Cu o ceașcă fierbinte, ținută

la piept, pe când întunericul cuprinde camera, lăsând doar cercul de lumină aruncat de lampa de pe noptieră. Fără doar și poate este un moment extrem de bun ca să sorbi ceaiul, dar, de fapt, prin ceai în pat mă refer la prima ceașcă băută dimineața. Cea cu care te reîntorci în culcuș sau, dacă ești o ființă norocoasă, cea care îți se aduce la pat. Ceașca pe care o savurezi cu ochii pe jumătate închiși, fără să te miști. Vasăzică eu aşa îmi iau elan.

Cam întotdeauna beau White Silver Tea. Desigur, există variații. Nu mă trezesc mereu în același loc, în aceeași țară, în același pat. Dar, când sunt acasă, ăsta este primul lucru pe care mi-l doresc. Locuiesc lângă o biserică cu un turn cu ceas. Bâtrânele clopote bat alene din oră în oră. În zilele bune, mă deșteaptă dangătele lor potolite și atunci închid alarma ceasului înainte să mă terorizeze.

Ceainicul stă lângă robinetul din bucătărie. Îl golesc de apă stătătă și stoarsă de oxigen și îl umplu cam cât îmi trebuie. Nu e nevoie să mă uit până unde se ridică apa în ceainic. Am repetat gestul de atâtea ori, că știu când să mă opresc. Doar în toiul iernii, când cerul e întunecat, aprind lumina. Am un ceainic în care pot să reglez temperatura, dar acum am ajuns să cunosc atât de profund sunetul apei, că disting exact momentul când fierbe.

Când apa dă în răscoale, iau frunze cu linguriță și le presar în palma căuș, măsurându-le, simțindu-le vârfurile mătăsoase, înainte să le depun în ceainic. Pe care îl aşez apoi lângă cană, pe o tavă mică, decorată cu imaginea unor mesteceni albi. Stau un pic aşa, studiindu-mi picioarele pe podeaua vopsită în alb, în timp ce ochii mi se acomodează cu ce e în jur. Ascult. Când apa îmi șoptește că e gata, o torn în ceainic și mă întorc în pat.

Îmi torn o jumătate de ceașcă și o țin cu ambele mâini, ridicând-o spre buze, ca să adulmec aroma înainte să gust infuzia. Mireasma de iarba tăiată și de fân uscat la soare mă poartă spre munții din provincia Fujian, în

orașul Fuding, și spre miroslul de ceai proaspăt cules uscându-se în paturi de bambus. Sorb licoarea fierbințe, privind fără țintă, peste acoperișuri și în sus, spre cer. Păsări zburătăcesc în jur.

Una dintre primele mele aventuri legate de ceai a fost căutarea de White Silver Tip. În fiecare dimineață mă găsesc acolo de unde am pornit în sus, pe munții Fujian, în sud-estul Chinei. Ca să ajungi la grădinile din Fuding, cel mai faimos loc din lume pentru ceai alb, trebuia să faci o călătorie la fel de lungă în timp și în spațiu. Prima dată când m-am dus acolo, la începutul secolului XXI. Drumul era foarte vechi și întortocheat.

Înainte să devin „doamna cu ceaiul”, munca m-a purtat în China în momentele când țara începuse să se deschidă puțin. Am avut norocul să vizitez locuri imposibile, despre care doar citisem.

Închipuiți-vă că vă obsedează vinul. Ați citit toate cărțile pe care le-ați putut găsi și ați discutat necontenit cu toți experții pe care ați reușit să-i întâlniți, dar nu ați văzut niciodată un vin. În Franța a avut loc o revoluție – nu-i prea greu de imaginat – și granițele au stat zăvorâte un secol sau mai mult. Poate că ați văzut Parisul, dar timp de generații a fost practic imposibil să vizitezi provincia. Celebrele vii de Champagne și de Bordeaux sunt numai scorneli, iar Valea Loarei e un basm. Vechile tehnici și deprinderi par trama unor istorii, îndepărtându-se tot mai mult.

Și deodată regimul prinde a se îndulci și devine posibil să călătorescă la țară și să cercetezi cum se produce vinul. Se întâmplă că lucrezi în Franța și deodată te vezi în stare să închiriezi o mașină și să mergi în Champagne, pentru prima dată de când îți amintești. N-a fost posibil, într-adevăr, și majoritatea oamenilor cu scaun la cap consideră treaba asta imposibilă. Dar, dacă pur și simplu te duci acolo, totul e de descoperit.

Așa a fost și cu prima mea călătorie la Fuding. Nu e un drum bătătorit, însă e unul pe care îl cunosc bine și jur că a devenit mai ușor de parcurs.

Cu o zi înainte ajunsem în orașul Xiamen. Era una dintre primele metropole cărora, după Revoluția Culturală, li s-a oferit posibilitatea să aibă legături comerciale cu Vestul. A devenit astfel noul port de unde se expedia unul dintre cele mai bune ceaiuri din lume, care vreme îndelungată nu mersese nicăieri. Ca în multe orașe chineze, nu prea exista sistematizare și printre turnuri de sticlă și oțel se ițeau construcții de beton crăpat și frânghii de rufe. Autostrăzi întinse le dădeau ocol sau treceau pe deasupra. Nopțile luceau a neon, iar zilele păreau îmbâcsite de praf și de smog. Noapte și zi răsunau claxoane de mașini și explozii ca de tunet: de fapt, clădiri demolate ca să facă loc unora mai înalte.

În ziua următoare am călătorit spre Fuzhou și de acolo către Fuding. Închiriasem o mașină, însă eu nu conduc. Bărbatul pe care îl angajasem să-mi fie șofer se mândrea cu o tunsoare de cântăreț dintr-un grup prea la modă pentru vîrstă lui. Asculta la radio un gen extrem de îmbârligat de metal-pop. Când l-am rugat – prin gesturi, căci nu vorbeam nicio limbă în comun – să opreasă muzica, mi-a aruncat o privire criminală prin oglinda retrovizoare. Dar nu a putut să păstreze aceeași țepoșenie pe durata celor patru sau cinci ore de mers, așa că în curând a început să cânte încetisor, ca să rupă tăcerea.

Pe măsură ce avansam, griul era înlocuit de verde. Aerul se purifică. Să plecăm din oraș a fost ca și cum am fi purces într-o deplasare lentă cu mașina timpului. Zgomotul și haosul se diminuau cu fiecare minut și mă simțeam ca și când aş fi traversat mileniile, peste câmpuri de orez și păduri de bambus.

Ceaiul este originar din China și altitudinea îi este propice, la fel cum sunt și Anzii pentru cacao. Terasele